

“L'obrer era d'una catalanitat a mort i no era de la ceba”

Josep Termes ha fet el primer estudi global sobre l'origen, l'aparició i la consolidació del catalanisme, entès no com a moviment polític únicament, sinó com a fenomen nacional. Aquesta “Història del catalanisme” s'atura el 1923 i ha estat publicada per Pòrtic.

Josep Termes (Barcelona, 1949), catedràtic d'història contemporània de la Universitat Pompeu Fabra, ha publicat a Pòrtic una *Història del catalanisme* fins al 1923, la més extensa i més global que s'ha fet mai. L'historiador ha publicat recentment el recull d'*Històries de la Catalunya treballadora* i, anteriorment, *Les arrels populars del catalanisme* i *El federalisme català en el període revolucionari de 1868-1873*.

—Està clar què és el catalanisme?

—Fins a cert punt, sí. Perquè hi ha una llarga tradició històrica del nom. S'entén com una defensa de les llibertats i de la identitat i una resistència a l'anihilació. El fet és que ni ara ni mai aquesta resistència no ha estat monolítica, inclou moltes coses. La imatge del catalanisme és el riu que recull aigües de procedències molt diverses. Això avui i sempre.

—Són precisos els orígens del catalanisme?

—Claríssimament en el Sexenni, amb la revolució de 1868. Anteriorment, hi ha una sèrie de moviments, com el de la Renaixença, i el de la recuperació historiogràfica, que cal considerar etapes prèvies. La més remota seria l'emergència econòmica de la Catalunya derrotada. Pierre Vilar parla d'una arrencada i un destí. Si ho diguéssim jo, em crucifiquen per romàntic. Un darrer element de base és el paper de Barcelona com a capital i motor de Catalunya.

—La bandera del catalanisme l'acabarà agafant amb més força que ningú

la Lliga, en el tombant de segle. Per què?

—Però molt abans ho ha fet l'esquerra. Durant la Restauració, la societat catalana es polititza i el catalanisme es socialitza. Es fa catalanista des del rector de poble i el bisbe Morgades, a l'erudit local, al costat d'una llarga llista d'obrers i líders, com Canibell, Lluçà i Pujals, Guanyavens i Almirall. És la fase de l'excursionisme, els orfeons: el catalanisme com a cultura nacional. Finalment, amb la crisi del 98, el catalanisme entra pragmàticament en una via regionalista i això crea una dreta i una esquerra.

—Quan Joan Salvat Papasseit, segons unes cartes que acaben de sortir i que curiosament han acabat a Madrid, decideix fer els seus articles en català, adverteix als amics socialistes que continuarà fent anticatalanisme perquè no es pensin que s'ha venut als empresaris.

—Això ho pensaven molts obrers. Els barris obrers eren d'una catalanitat a mort i no volien ser catalanistes de la ceba. L'historiador ha de mirar més enllà de la superficialitat. Els obrers anarquistes, socialistes, eren d'una catalanitat marcadíssima i això no ho ha dit ningú. La catalanitat de Rossend Arús, per exemple, ningú no l'ha estudiada. Com tampoc la catalanitat dels arquitectes. Els tres més importants, Gaudí, Puig i Cadafalch i Domènch i Muntaner, omplen de símbols de catalanitat les seves obres. El meu llibre no es limita a fer la història del catalanisme polític: intenta descriure la societat en

catalanista. La catalanitat de l'escriptura no l'han estudiada ni els historiadors de la literatura. Només s'han interessat per les grans figures.

—Per què arriba a pensar Salvat Papasseit que el catalanisme és la carta genuïna de la Lliga?

—Perquè la Lliga és el primer partit catalanista, a diferència dels federals com Almirall, per exemple, que es decideix a entrar en política pràctica comptant amb recursos. La Lliga de 1901 és el primer grup que combina uns pensadors intel·lectuals joves amb uns quants empresaris que hi posen diners. És un matrimoni d'interessos, la intersecció de dos cercles, la burgesia i el catalanisme politicocultural. El 1901 es forma un espai comú de catalanistes i empresaris, però fora queden molts catalanistes que no tenen res a veure amb els empresaris i molts empresaris que no volen saber-ne res.

—Per què us atureu l'any 23?

—Per raons editorials.

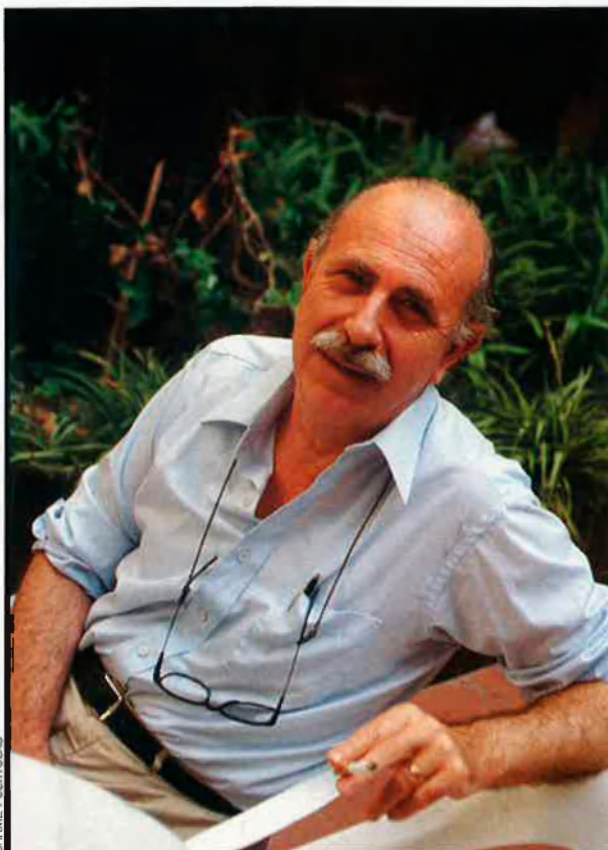
L'editorial volia dos volums i calia aturar-se en algun moment. Ara, els grans temes ja estan tots aquí, abans del 23, tret el de la immigració.

—El llibre no s'hauria pogut titular també "Història del patriotisme català"?

—Segurament. El que passa és que al paraula està en descrèdit. Però és evident

que el llibre és la història del patriotisme. En un sopar amb il·lustres historiadors de dreita espanyols comentaven, llàstima que els espanyols no siguin tan patriotes com els catalans. Els tenia meravellats —parlo d'una altra època— que els catalans tinguéssim un grau d'estima pel país i d'esperit de país més alt que el seu.

—Quins efectes ha tingut la tesi de Solé Tura d'identificació entre catalanisme i burgesia?

CARME PUÉRTOLAS

"Tots sabem quan es crea la sardana, però el que importa es explicar per què s'estén i s'imposa. I ho fa perquè hi ha un ambient propici. L'invent de la tradició és una tautologia."

"L'historiador ha de mirar més enllà de la superficialitat [...] Ningú no ha estudiat la catalanitat dels arquitectes i escriptors"

—A Catalunya uns i a Espanya, uns altres. A Espanya permet rebutjar el catalanisme per burgès: és burgès i no cal parlar-ne més. A Catalunya ha fet fortuna en els cercles del primari marxismeleninisme dels nois de família burgesa dels seixanta que no sabien què és el món obrer. D'altres, però, mai no oblidem que quan Solé Tura parla del catalanisme burgès sap que hi ha un catalanisme que no n'és. La tesi de Solé Tura té subj-

cent la idea que hi ha una Catalunya catalanista que no és d'aquesta etiqueta social.

—Darrerament s'ha posat de moda ridiculitzar el catalanisme dient que és una tradició inventada.

—Tots sabem quan es crea la sardana, però el que importa és explicar per què s'estén i s'imposa. I ho fa perquè hi ha un ambient propici. Això de l'invent de la tradició és una tautologia. I els partits, no són un invent? No és un invent la Constitució, la democràcia? És un tipus de treball històric tan inútil... Recordo un llibre innocent sobre l'excurcionisme. L'autor descobreix que a Suïssa hi havia un fenomen similar. I què? Que això d'aquí no és original? A mí què m'expliquen! Això és tan ridícul que caurà sol. Però a fora ha tingut èxit. Ho apliquen al País Basc per dir que el nacionalisme basc és inventat. En canvi, Espanya és eterna, no es va inventar mai.

—Hi ha historiadors que diuen que la feble nacionalització espanyola permet i explica el nacionalisme perifèric.

—Sí, que l'estat espanyol és feble i això explica que neixi el catalanisme. És un argument pervers. Després que t'han fotut, si haguessin estat més bons, t'haurien fotut més. El famós informe de la

Real Academia de la Historia inclou un punt que diu que amb la Guerra de Successió, alguns perden rèmores antigues, antigalles constitucionals, i que això va possibilitar el progrés econòmic. Amb aquest argument, es pot dir que Franco, en liquidar la República, l'autonomia i la democràcia, va permetre l'arrencada econòmica d'Espanya.

Lluís Bonada